

INTERVIEW

Susreli smo se s vrhovnim poglavarom Salezijanske družbe don Egidiom Viganòom

Susret je započeo u 9 sati u prostorijama KSC-a. Prisutno je bilo 35 osoba. Pozdravnu riječ uputio je dr Marko Pranjčić, direktor KSC-a, zaželjevši vrhovnom poglavaru ugodan boravak, a prisutnima otvorenost i partnerstvo u dijalogu i radu.

U ime Hrvatske akademije odgojnih znanosti vrhovnog poglavara pozdravio je njezin predsjednik dr. Nedjeljko Kujundžić, istaknuvši da je "hrvatska pedagogija u procesu deboljševizacije najviše slijedila salezijansku odgojnu paradigmu jer je ona najprimjerenija za svjetovnjake i najviše uvažava psihofizičke mogućnosti odgajani-ka". HAOZ - veli dalje Kujundžić - izvanredno surađuje s KSC-om, a u Filozofsko-teološkoj sekciji HAOZ-a djeluje nekoliko teologa. Zajedno s KSC-om izdano je nekoliko knjiga, a organiziran je i vrlo važan interdisciplinarni znanstveni skup o ulozi Katoličke crkve u razvoju hrvatskoga školstva. Kujundžić je zatim rekao da "Hrvatska svojom kulturom pripada Europi i Katoličkoj crkvi već više od trinaest stoljeća, i ono što se sada u njoj događa samo je povratak vlastitom ishodištu". Ovaj susret može poslužiti boljem razumijevanju i našem ohrabrenju u ovim teškim vremenima.

U svojoj riječi, koju donosimo u cijelosti, E. Viganò je rekao: "Najprije izručujem pozdrave svima iz Rima kao sinteze bratstva cijeloga svijeta. Nosim pozdrave također iz Čilea gdje sam živio više od trideset godina i gdje sam upoznao mnoge Hrvate i njihove potomke na sjeveru i jugu Čilea. Oni su veoma osjetljivi na sve ono što se

događa u ovom kraju. Nosim vam dakle osjećaj bratstva, solidarnosti i nade.

Ovdje sam da posjetim hrvatske salezijance i u tom sklopu da govorim o salezijanskom odgojnom poslanju u svijetu. Naša prva briga danas jest ponuditi novim pokoljenjima integralni odgoj. Mi to činimo praktično u svim narodima svijeta. Moja je dužnost posjetiti razne zajednice i ustanove širom svijeta. Tako imam priliku bolje shvatiti probleme koji su jasni onome tko vidi svijet a manje jasni onome tko ostaje zatvoren u svojoj sredini.

Prva velika konstatacija jest da cijeli svijet doživljava eksploziju kulturnih novosti, odnosno da se zbiva epohalna promjena u povijesti. Nije dakle ispravno tumačiti da je ovdje, ili u Poljskoj, Albaniji, ili bilo gdje, završio marksistički sustav a pobijedio demokratski. U interpretaciji kulturnih promjena ne stoji to jednostavno balansiranje između Istoka i Zapada, Zapada i Istoka. Baviti se odgojem znači nastojati ući u novu kulturu. A nova kultura je nova svugdje. Nova je ne po odbacivanju svih iskustava prošlosti, nego po njihovu pozitivnom interpretiranju. To je jako velik problem. Za nas kršćane tome se problemu pridružuje još jedan, to jest da u vidu stvaranja nove kulture mora postojati i nova evangelizacija. Dakle u stvaranju nove kulture mi moramo harmonizirati novi odgoj i novu evangelizaciju. Mislim da je to posao koji traje desetljećima. Ali treba započeti.

Koje su središnje točke kojima treba posvetiti posebnu pažnju da bismo bili dobri odgajatelji?

Počet ću s novim odgojem, a onda s novom evangelizacijom. Za novi odgoj treba biti osjetljiv na znakove vremena koji se posvuda javljaju. Ta je novost tako velika da se već govori o prijelazu iz moderne u postmoderne. Pokušali smo načiniti sintezu kulturnih novosti, koje dolaze sa svih strana svijeta, a možemo ovdje neke navesti kao primjere: npr. proces socijalizacije u smislu demokratskog iskustva, odnosno istinskog sudjelovanja svih građana u upravljanju zajedničkim dobrima. To se dosada nije ostvarilo ni na Istoku ni na Zapadu. To je nešto što treba izgraditi u svijesti ljudi. Drugi element ove kulturne novosti jest proces personalizacije: važnost koju ima subjekt, "ja", osoba, čovjekova sloboda, to jest prijelaz od onoga što se negdje zvalo kolektivizmom prema subjektivizmu, ali bez upadanja u pretjeranu suprotnost individualizma. I tu treba izgraditi novi svijet u svijesti osobne slobode, vrednota osobnosti, svih psiholoških otkrića posljednjih godina. Zatim novi znak vremena, to jest proces ubrzavanja povijesti. Stvari se tako brzo mijenjaju da nije moguće imati statički mentalitet. Kaže se da se sada u odnosu prema nekada svakih pet godina promijeni stoljeće. To znači da treba biti sposoban pružiti odgoju kriterije a ne statične formule. Dalje, novi element u kulturnoj novosti jest promaknuće žene. Ne u smislu potiskivanja vrijednosti njezine ženstvenosti, nego u omogućavanju da njima sudjeluje u društvu s istim dostojanstvom i istom ulogom. I to je svijet koji treba otkriti i obnoviti. Ne znači to izjednačavanje svih, a još manje zalaganje za pretjerani feminizam, nego je to proces koji mijenja društvo i Crkvu u smislu izražavanja vrednota ženstvenosti. Novi element o kojem treba voditi računa jest također pluralizam u ljudskom suživotu, to jest u istoj zemlji, gradu, četvrti, katkad i u istoj obitelji, postoje ili mogu postojati različitosti u vjerskom, jezičnom, kulturnom, socijalnom ili drugom smislu. Dakle, valja odgajati za dijalog, za poštivanje, a u isto vrijeme za sigurnost vlastitih uvjerenja. Pretpostavimo kao veliki ideal izgradnju ujedinjene Europe. Ali kako se stvara ta Europa? Ne u smislu uni-

tarističkom, nego pluralističkom. Kažem to ovdje u regiji u kojoj se očituju ogromne poteškoće u ostvarivanju dijaloga između kulturno, religijski i društveno različitih. Mi smo uvjereni da je za prevladavanje tih poteškoća nužan odgoj, odgoj za mir, za dijalog, za praštanje, za pomirenje. To su primjeri. U tom odgojno-kulturnom aspektu postoji dakle mnoštvo novosti. Može se reći da se rađa kulturno nov čovjek. Mislim da to shvaćaju osobe od 60 godina kad gledaju one od 18 ili 20. Treba se dakle zauzeti da se dobro odgaja, jer je odgoj temeljno područje kulture, kulture shvaćene ne intelektualistički kao erudicija, nego antropološki kao suživot. Cilj odgoja je izgraditi osobnost, naučiti biti osoba. Što znači biti osoba, slobodna i samouvjerenjena, danas u ovoj situaciji tolikih promjena? Odgoj tako, samo dovde, postaje jedna od glavnih granica budućnosti, i zato zadatak u koji društvo treba uložiti najbolje snage. Rekoh samo dovde jer mi želimo ići dalje, to jest kršćanski odgajati. A tu se uza sve novosti javljaju i druge koje nazivamo novom evangelizacijom.

Nova evangelizacija praktično znači ozbiljno uzeti II. vatikanski sabor koji je preokrenuo sav pastoral Crkve. Prava pastoralna revolucija. Koje bi bile novosti na ovom drugom području koje treba naglasiti?

Prije svega, rekao bih, teologija stvaranja. Što to znači? Znači prvenstveno da nam je Sabor pomogao otkriti laičnost stvorenih vrijednosti. Dakle važnost svjetovnog. Važnost vrijednosti koje upravljaju svjetovnim redom kao što su gospodarstvo i politika. Kapitalnu važnost kulture, to jest činjenicu da ne postoji vjera koja nije inkulturirana. I još dalje, neophodnost i prioritet laikata u poslanju Crkve u odnosu prema svijetu. Dakle, odgajati mlada čovjeka da bude kršćanin znači, s ove točke gledišta, odgajati ga za sve ove vrijednosti: poštivanje znanosti, prirode, ekologije. Znači upravo koncentrirati pažnju na čovjeka i njegove vrijednosti, kao najpovlašteniji predmet Božje stvarateljske ljubavi.

To znači da ne postoji neka apstraktna duhovnost, izvan ili iznad svijeta i njegovih

vrijednosti, nego upravo utjelovljena u svijet i njegovu strukturu. Drugu novost u novoj evangelizaciji nazvao bih teologijom nade, odnosno posjedovanjem povijesne svijesti, različite od one prijašnje. Povijesna se svijest, na prvi pogled, čini nešto povezano s prošlim stoljećima. No ta svijest ili mentalitet nade znači biti graditelji povijesti te, gledajući unazad i koristeći se iskustvima povijesti, stvarati budućnost. To dakako mijenja viziju stvari. Postoji opasnost da se nedovoljno cijene metafizika i ontološke znanosti, a da se precijenjene dinamičke znanosti razvoja, politike, programiranja itd. Ali pokazuje vrlo važan put - graditelji smo budućnosti. A to je za nas koji se bavimo odgojem nužno povezano s odgajanicima s kojima radimo; biti s mladima znači usmjeriti se prema budućnosti. I tu dolazi do promjene u poimanju odgoja: prije je odgoj bio uvođenje u postojeće društvo, a sada znači osposobljavanje za stvaranje novog društva. To je velika razlika. Još jedan element novosti u novoj evangelizaciji jest teologija Crkve, a to je Crkva II. vatikanskog sabora, Crkva zajedništva, Crkva prisutnosti u svijetu, Crkva kao sredstvo spasenja za današnjeg čovjeka. Dakle ne više ekleziologija savršenog društva, različitog od svijeta i njemu suprotstavljenog, nego Crkva u zajedništvu sa svijetom koji prožima, oduševljava i usmjeruje prema konačnom cilju. U odgoju dakle na prvo mjesto treba staviti sposobnost dijaloga sa svima, dijaloga koji za evangelizatore znači uprisutnjenje veličine i vrednota Isusa Krista. Konačno, još je jedan element teološke novosti u novoj evangelizaciji - teologija utjelovljenja, što podrazumijeva da evangelizacija nije samo kateheza, vjeronauk, poučavanje, nego je istodobno ljudsko promaknuće i kultura. Biskupi Latinske Amerike u Santo Domingu upravo su stvorili takav koncept, tj. novu evangelizaciju, ljudsko promaknuće, kršćansku kulturu. Ne kao tri razdvojene razine, nego kao tri različita vida iste stvarnosti. Pitanje je kako se mogu objediniti tako različiti vidovi? Papa je to sugerirao riječima Poslanice Hebrejima: Isus Krist jučer, danas i uvijek. Drugim riječima, budući da smo došli do točke da

objedinimo novi odgoj i novu evangelizaciju, kako da se to ostvari a da se ne ošteti nijedan od ta dva vida? A to je najsvjetlija točka za stvaranje sinteze. U kulturi postoje novosti, tolike da se govori o kulturno novom čovjeku. U poslanju Crkve, evangelizaciji, postoje tolike novosti da se sav pastoral preokreće. Tko je taj tko prosuđuje te novosti? Tko ih usklađuje? Isus Krist kao najveća i nenadmašna novost! To jest treba premisliti Kristov događaj - Krist uskrsli, proslavljeni, gospodar povijesti - najveća je, nenadmašna i konačna novost. Nikada u povijesti ne može postojati neka kulturna ili koja god druga novost koja bi mogla nadmašiti totalnu novost Uskrsloga Krista. Tako smo ovdje došli do novog čovjeka, ne samo u kulturnom nego u potpunom smislu. To je novi čovjek povijesno, ontološki, kulturno, definitivno. U svim drugim novostima treba izvršiti taj veliki posao: uspořeđivati, konfrontirati, usklađivati sve novosti s tom najvećom novošću Isusa Krista. To je posao koji nastojimo izvršiti mi vjernici. Ali ako netko ne vjeruje u Isusa Krista, ostaje li marginaliziran? Ne! Ima obvezu shvatiti barem velike kulturne novosti. I surađivati na tome da se promiču i rastu vrijednosti koje ta kultura sadrži. Možda neće imati sve elemente za odčitavanje stvarnosti, ali svakako može mnogo učiniti.

U ovom složenom odgojnom radu, mi salezijanci, mala zajednica unutar velike zajednice Crkve, što činimo? Ono što možemo. Prisutni smo na svim kontinentima. Samo da kažem da sam u posljednjih pet mjeseci bio u Meksiku, Kolumbiji, Dominikanskoj Republici, Španjolskoj, Francuskoj, Indiji, Vijetnamu, Hong Kongu, Makau... Ako bih trebao nabrajati gdje sam sve bio posljednjih godina, rekao bih u Africi, Aziji, Americi itd. Odgajamo generacije koje dolaze iz vrlo različitih društveno-političkih sustava. Posljednje iskustvo koje sam imao s jednim marksističkim sustavom koji još postoji jest Vijetnam. Prava je muka vidjeti kako određeni sustavi uništavaju odgoj. Pitao sam jednog starog svećenika: Što te ovdje najviše muči? On je odgovorio: Vidjeti vladu koja uništava narod. U drugim krajevima bi se moglo reći:

Vidjeti masmedije koji uništavaju mladež, vidjeti konzumizam, kapitalizam, propagiranje nevrednota, droge, homoseksualnosti i svega onoga što ne izgrađuje osobnost. Naša je obveza raditi na različite načine, već prema određenoj situaciji. Tip našeg odgojnog rada koji mi zovemo oratorij jest približiti se mladima u slobodnom vremenu, s elementima širokog odgojnog spektra, ne samo katehezom, nego i glazbom, športom, turizmom, kazalištem, dakle kulturnim promaknućem, svim onim što zanima mlade. Drugi tip našega odgojnog rada u različitim oblicima jest ono što bismo mogli nazvati škole rada, obrtničke škole, što znači poučiti mlade nekom zvanju, zanatu, već prema situaciji određene zemlje. Može to biti škola poljoprivredna, mehanička, elektrotehnička, u razvijenijim zemljama informatička, kompjutorska ili neka druga. U nekim europskim zemljama vidio sam da mijenjaju tip rada i poučavanja, jer su prevladani, npr. krojači, postolari i sl. No ako se ide u Afriku, tamo trebaju baš to, i zato se tamo opet otvaraju takve zanatske škole: stolarske, zidarske, tesarske i dr. Nigdje to drugdje nisam vidio, ali tamo da - jedan dan grade, drugi ruše, da bi opet gradili i tako naučili zanat. Drugi tip odgoja mladeži jesu škole koje običavamo zvati humanističkim, prije svega pučkog karaktera. I ovdje se nalazimo u situaciji koju je izborila demokracija, tj. da obitelji i siromašni imaju pravo na odgoj. Ali u drugim demokracijama, pa i u samoj Italiji, postoje određeni problemi, jer se ovi tipovi škola udaljuju od onoga pučkog tipa. Zamišljeno je da budu narodne, pučke škole, jer ih treba platiti, a država ne pomaže privatne škole. To nije demokracija. Daljnji tip odgojnog rada jest župa, ali župa pod određenim uvjetima, to jest da budu pučke župe i da bude mnogo mladih, tako da te župe imaju žive omladinske centre koji animiraju sve vjernike i sve župljane. U nekim teškim uvjetima ima i gotovo herojskih aktivnosti, npr. posvetiti se mladim gubavcima, ili obavljati neke aktivnosti i rješavati probleme koji ne pogađaju izravno mlade, ali uvijek s odgojnim pristupom i optikom nenasilja, a ne revolucije i nasilja.

Borimo se za pravdu odgajajući. To je poslanje u svijetu vrlo lijepo, ali i vrlo zahtjevno. Rekao bih - što se tiče naslovnika, odganjanika - da je to poslanje koje će trajati dok bude mladih. Mislim da je odgoj zadatak koji će trajati do kraja svijeta. Pa ako mi salezijanci budemo dobri i vjerni svom poslanju, postojat ćemo do kraja svijeta." (smijeh i pljesak)

Nakon toga je uslijedio razgovor. Kujundžić je izrazio problem "nove paradigme", koja najviše muči odgajatelje, pa i salezijance. Ta bi paradigma morala biti "paradigma poliloga", ne više čak ni paradigma dijaloga. A od Komenskog do danas u odgoju i obrazovanju vlada monolog. Kakva su iskustva salezijanaca u svijetu u svezi s organizacijom poliloga kao glavnog oblika odgoja?

Ova polivalentna mogućnost u odgoju treba nove metodologije. A jedna od tih novih metodologija jest poli-log, ne monolog. Vrlo je teško sačuvati vlastita uvjerenja u samoći. Ne u pustinjskoj samoći redovnika koji su bježali od svijeta, nego u samoći ljudi koji žive u istom društvu. Treba pobijediti i nadvladati osamljenost. I odatle neophodna potreba za druženjem i udruživanjem ljudi koji imaju iste ideale i žele produbiti ista uvjerenja. A to je zapravo ono što čini Crkva. Jer Crkva ne smatra vjeru, koja je osobna, posjedom jedne osobe, nego elementom koji izgrađuje zajedništvo. A to zajedništvo i po svom imenu i poslanju jest Crkva, zajednica. U tu svrhu služe grupe, udruženja s različitim ciljevima, npr. športska, studijska, molitvena, društvenokomunikacijska, turistička, ali sva animirana istim mentalitetom. Ali kako mlade obuhvatiti grupom? To se ne može ostvariti samo školom. Jer sama je škola vrlo često pluralistička. Mora dakle postojati odgojni intervencija koji nadilazi školu, tj. moraju postojati odgojne izvanškolske inicijative koje se poklapaju s don Boscovim oratorijem, odnosno angažmanom mladih u slobodno vrijeme. Ovo je tek djelić odgovora. Osim toga, u kršćanskom ozračju nužna je prisutnost simpatičnih svjedočenja odraslih, koji životom potvrđuju svoja životna opredjeljenja. Još bih naglasio odgojnu važnost

obitelji, kojoj su ONU posvetile sljedeću godinu. Obitelji bi se morale povezati i zajednički nastupati u ime vlastitih uvjerenja i odgojnih ciljeva. Evo to bi bio put izgradnje nove odgojne paradigme.

Dr. Vladimir Paar izriče svoje zadovoljstvo što vrhovni poglavar s pravom naglašava potrebu usvajanje kulturnih i znanstvenih novosti u odgoju. Dodaje da je tijekom posljednjih desetljeća došlo do potpunog prevrata u shvaćanju prirodnih znanosti, počevši od fizike, kemije i biologije, a sada i medicine i tehnike, a uvjeren je da će se to uskoro osjetiti i u sociologiji i politologiji. To je tzv. "deterministički kaos". Prvi put smo u prirodnim znanostima uspjeli otkriti mehanizam koji potpuno, načelno, onemogućuje deterministički opis zbivanja. Mehanički je determinizam u 19. st. obećavao da će prirodne znanosti moći predvidjeti buduća zbivanja sve od prirodnih procesa do sudbine čovjeka. Posljednjih godina mi imamo znanstveni dokaz da to nikada neće biti moguće. Dosada taj novi pristup, koliko je meni poznato, nije došao u kontakt niti s teologijom, niti s filozofijom, niti s obrazovanjem. Moje pitanje glasi: Jeste li vi u vašem redu razmišljali kakve će to promjene izazvati u odgoju i obrazovnom sustavu? Imate li u tome kakva iskustva?

Vigano je naglasio da je kršćanstvo samo po sebi nadilaženje determinizma, sudbine, čovjekove podređenosti prirodi, i da njeguje u sebi klicu novosti koja se ukorjenjuje u Isusu Kristu, apsolutno novom čovjeku. Isti takav princip u sebi sadrži i odgoj koji vjeruje u razvoj čovjeka. Zato je zapravo svaki autentičan odgojni čin dokaz protiv determinizma, onakvog kakav je naviještao mehanicizam i ideološki pozitivizam. U nas salezijanaca koji smo prisutni u gotovo svim kulturama i sredinama, nužno je da budemo otvoreni svim tim kulturama, te s njima u dijalogu iskristaliziramo ono što je u njima dobro, to jest što promiče čovjeka, a kritički promatramo i razotkrivamo sve što je protiv autentičnog razvoja i dostojanstva čovjeka, makar se to nazivalo "znanstvenim", "naprednim" ili sličnim. Na tom planu potrebno je i nadalje pratiti znak-

ove vremena i uvažavati sva ljudska dostignuća.

Milan Matijević je istaknuo da je u multikonfesionalnom, multinacionalnom, multikulturalnom društvu, kao što je hrvatsko, potrebno gajiti toleranciju i pluralizam kao najveća dostignuća demokracije.

Vigano je to potvrdio i dodao da je to proces koji traje, ali i da u tom procesu treba poštivati zadane strukture ako ne želimo završiti u anarhiji i individualizmu. Salezijanski stil je mijenjati odgajajući.

Boris Kalin je najprije pohvalio salezijanski pristup, navodeći i nove katekizme u izdanju KSC-a kao kulturnu novost i osvježenje u hrvatskom odgoju i obrazovanju. On misli da bi upravo taj pristup ljudskoj problematici bio najprihvatljiviji. Međutim, u dramatičnoj situaciji koju svi skupa živimo volio bi čuti riječ solidarnosti i potpore. U kolopletu ratnih stradanja dobro bi došla internacionala ljubavi, to jest jače angažiranje svjetskih čimbenika na izgradnji mira i uspostavi pravde i pravnog poretka.

Vigano je ispovjedio svoj "credo" u nenasilje. "Znojimo se da mijenjamo srce, a ne političke karte" - veli on. "Naše je zalaganje odgojno-evangelizacijsko. To ne znači da se i druge, prvenstveno političke i društvene strukture, ne trebaju uključiti u rješenje drame koja se odvija na ovim prostorima. Mi vjerujemo da je ljubav jača od smrti i to želimo osobno pokazati. Povijest, pa i ova hrvatska, nije lutanje bez cilja, već otkrivanje smisla, a ja ga vidim u onoj povijesti koju je živio Krist - povijesti dramatičnoj i tragičnoj, ali na kraju proslavljenoj. Zato je i ovaj moj susret s vama poruka nade i solidarnosti, izraz vjere u budućnost."

Nakon toga je uz domjenak nastavljen razgovor i druženje u obiteljskom ozračju. Zanimanje i način iznošenja odgojne problematike ostavili su na prisutne dubok dojam i pobudili nadu u nove odgojne mogućnosti.

Vrhovni je poglavar nastavio bogat program susreta i razgovora s članovima salezijanske zajednice, crkvenim, kulturnim, društvenim i političkim djelatnicima i strukturama.